

CREAȚIILE ȘI CREATIVITATEA

Petru ROTARU¹

rotaru.petru@yahoo.fr

ABSTRACT: This paper is an attempt to get closer to the core of the phenomenon of science, the problem of creativeness and creation. Who may show us the way to the final destination – the work of science? Still, we may find some helping questions. For example: what is the most important thing so that the phenomenon of creativity may become visible? How could we influence, namely to enhance it, the phenomenon of creativity? How can the scientific creation be validated? It is stated that positive attitude and mentality, courage, know how, inspiration and a lot of effort are the elements that matter, but also some other ones . . .

KEYWORDS: attitude, courage, know how, inspiration and work

Din totdeauna am executat bine faptele pe care le-am știut dinainte a le face bine. Cel mai adesea, pentru a ști să faci bine un lucru a fost necesară o suită întreagă de oameni specializați pe diverse domenii, ca să avem garanția că, la final, vom avea un om care să știe bine ce are de făcut, un profesionist în domeniul său. Cei mai mulți dintre noi cam asta facem toată viața, executăm fără crâcnire ceea ce am învățat de la început. Totuși constatăm, din când în când, că și noi mai avem de învățat, că tehnologiile se perfecționează, că uneori tinerii ne surprind spunându-ne: „sunteți învechiți”, „așa era pe vremea voastră”, „acum este o altă modă”. Noi, de cele mai multe ori clasificăm o astfel de interpelare la capitolul „conflictul dintre generații” și ne vedem de ale noastre fără să ne facem nici un fel de probleme. Toate aceste se întâmplă deoarece, totuși, printre noi există „UNII” care prin atitudinea, curajul, știința de a face și mai ales munca lor uriașă depășesc cu mult pe cei obișnuiți, le creează acestora

¹ Profesor, vicepreședinte al Filialei Comănești al Societății de Științe Matematice din România, membru al Diviziei de Istoria Științei a Comitetului Român pentru Istoria și Filozofia Științei și Tehnicii al Academiei Române.

posibilitatea de a-și mări randamentul muncii, determină salturi tehnologice, propun noi teorii, dar și noi probleme, schimbă mentalități și, în mod natural, cei mai receptivi la toate acestea sunt tinerii.

Atitudinea ca mod de a se comporta, este prima fază decisivă în încercarea de a construi ceva. Dacă încerci să instruiști un grup de persoane și după ce ți-ai terminat munca vei constata că unii sunt mai bine instruiți decât alții, atunci vei putea afla (dacă te interesează) că cei mai bine instruiți au avut o atitudine mai potrivită din primul și până în ultimul moment al încercării. Numim, de regulă, atitudinea potrivită ca fiind o atitudine pozitivă, iar pe cea mai nepotrivită ca o atitudine negativă. Nu ne putem imagina că cineva ar putea obține performanțe într-un domeniu având o atitudine negativă față de domeniul respectiv. Nu există politicieni valoroși care nu au vrut niciodată să intre în politică. Nu îmi place deloc sportul, dar voi constata că alerg suta de metri în nouă secunde, nu îmi place nimic din matematică, dar constat că rezolv probleme de matematică foarte dificile, evident că acestea sunt situații imposibile. Atitudinea pozitivă aduce cu ea foarte repede o mentalitate pozitivă. Dacă vrei să devii nefumător, atunci, mai întâi ar trebui să ai o mentalitate de nefumător și nu vei mai crede că o cafea nu se poate bea decât la o țigară, vei avea curajul ca să-i rogi politicos pe cei care fumau în compania ta și îi acceptai, să nu o mai facă, iar din această „încleștare” tu trebuie să fii învingător. Deseori o mentalitate pozitivă poate fi indusă prin cuvinte potrivite la momente oportune; cele mai bune sunt ocaziile în care se obțin mici performanțe, o laudă adusă într-un moment potrivit poate însemna un destin încununat de mari succese. Aproape toate marile personalități au în memorie un astfel de exemplu: când cineva, cu o ocazie specială, a apăsat acest „declanșator” al mentalității pozitive.

Curajul este forța morală de a înfrunța cu îndrăzneală situații noi sau neabordate încă. Mulți dintre noi am ratat destule ocazii de a face un lucru valoros și din păcate am crezut că o altă ocazie nu se va mai ivi. Sunt destui oameni care își trăiesc faptele lor adesea doar în mintea lor, neavând puterea să le înfăptuiască, se risipesc idei dacă acestea nu se consemnează, se ofilesc talente artistice dacă acestea nu se manifestă. Există destule valori umane care au fost puse în evidență doar după dispariția fizică a lor și ne putem gândi la multe alte valori care s-au manifestat foarte puțin sau căroră le-au dispărut urmele operelor produse de ei. În aceste situații curajul, îndrăzneala de a face, de a ieși, de a trece dintr-un microunivers într-altul au fost esențiale.

Știința de a face presupune cunoașterea instrumentelor, a mijloacelor și metodelor de lucru într-un anumit domeniu și folosirea

directă a acestora. Cu cât domeniul este mai puțin dinamic, cu atât pericolul căderii în rutină (văzută aici ca un obstacol în calea creației sau a progresului) este mai mare. Un instrument de lucru foarte puternic este echipa. O echipă este cu mult mai valoroasă decât suma valorilor individuale ale ei. O echipă potrivită în care valorile individuale se agreează, se completează și se susțin poate fi un instrument de lucru foarte performant: să ne imaginăm o echipă de medici chirurgi care este obligată să lucreze (prin forța împrejurărilor) douăsprezece ore continuu. Este evident că oricât de buni, luați individual, ar fi doctorii, randamentul și performanța individuală nu se pot ridica la valoarea obținută de echipa lor.

Să presupunem că am avut norocul să ajungem niște oameni normali, într-o societate normală și avem o meserie frumoasă (zicem noi) care ne place, o efectuăm zilnic cu ușurință, chiar dacă altora li se pare că este grea, nepotrivită pentru ei și nu ar face-o, avem și suficientă rutină profesională (de data asta rutina are sensul de experiență, pricepere) și suntem și bine apreciați. Ce ar mai fi de făcut? Iată o adevărată problemă: ce ar mai fi de făcut după ce ai făcut tot ce trebuia? Dar aceasta parcă este o altă atitudine decât cea obișnuită și de aici încolo apar noile dificultăți: nu mai știi ce să faci, nu te-a învățat nimeni ce să faci după ce ai făcut tot (și ai avut cei mai buni „învățători”), cine, ce, cum te-ar putea lumina? Există un răspuns la această întrebare. Iată-l: singur, inspirația, norocul, divinitatea. Dacă insiști mereu, ai o atitudine pozitivă, ai o mentalitate de învingător, încerci mereu, măcar din când în când ai puțină inspirație, mintea ți-e acaparată total de preocuparea ta, s-ar putea ca într-o zi să ți se pară „ceva”, a doua zi să te convingi că n-a fost mai nimic, peste alte câteva zile iar să ai impresia că a apărut ceva, iar să constăți că nu merge, mai schimbi puțin direcția și încerci iar și iar, până când, în sfârșit, parcă ar fi ceva, da, chiar este... oare ce valoare are? (Aceasta ar trebui să fie ultima întrebare pe care să ți-o pui.) mai degrabă ar trebui să vedem dacă „puișorul” ar putea crește, care ar fi direcțiile de urmat și cu ce instrumente, acum buna noastră experiență ar trebui să ne ajute. Realizarea noastră s-a mai consolidat un pic, încercăm mai departe și parcă acum avem mai mult curaj și, culmea, avem și mai mult succes. Am mai făcut câțiva pași și ne simțim mai bine, dar parcă am obosit deja, poate că este momentul să facem o pauză, chiar mai lungă. La început va fi mai greu, mintea noastră nu vrea să iese din universul în care singură s-a instalat, totuși ieșim și mai facem și altceva (slavă Domnului, că avem ce face). Trece destul timp și nu avem cum să nu ne amintim că de o anumită problemă

ne-am mai ocupat. Cum suntem destul de bine organizați, chestiunea lăsată la dospit o găsim repede și o reluăm. Constatăm că anumite lucruri încă le avem proaspete în memorie, dar pe altele le uitasem și, aproape fără nici un efort, ne mai vin idei, le încercăm, se lipsesc destul de bine și aproape pe nesimțite mai întoarcem niște „file”, dacă treaba merge, înseamnă că am avut noroc. Încercăm să vedem întregul, să sintetizăm, lunecăm ușor iarăși spre detalii, de la detalii sărim iarăși la sinteză, aceste oscilații între sinteză și detalii reprezintă o garanție că terenul este fertil. Revenim, acum chiar știm ce vrem, mai corectăm, mai finisăm, mai intuim, avem mai multă siguranță, începem să ne familiarizăm cu noul univers, ne simțim bine și „vedem” că mai avem mult de muncă... Cine ar putea să ne bage în seamă „opera” dacă nu dovedim noi că ceea ce am făcut folosește la ceva. Începem să facem mai multe legături, apar chiar surprize plăcute, la unele chiar nu ne așteptam, acum suntem acaparați total și am devenit proprii noștri sclavi. Mîntea noastră nu mai poate ieși din universul nou creat. Și totuși va trebui să ne desprindem... ca să revenim... și iarăși... și iarăși...

Să facem o retrospectivă. Acel „ceva” de care am avut atîta nevoie, care a fost norocul nostru, cum a apărut? Va mai apărea el și altă dată? Este greu de dat un răspuns satisfăcător la aceste întrebări. Totuși noua noastră abordare: atitudinea, psihologia învingătorului, curajul, ne vor face mai optimiști, experiențele acumulate ne dau dreptul la mai multă încredere în noi, deoarece începem să ne convingem că omul ar putea face cu mult mai multe performanțe decât crede el. Să sprijinim această afirmație cu câteva argumente:

- ♦ Orice standard, oricât de înalt ar fi, are soarta de a fi cucerit și apoi depășit, exemplu: în 1976, la Olimpiada de la Montreal, gimnasta română Nadia Comăneci a fost atît de bine pregătită încît a primit de mai multe ori aprecierea maximă, nota 10. Astăzi, după doar 35 de ani, ceea ce reușea Nadia la olimpiadă reprezintă doar ușoare exerciții de încălzire pentru orice gimnastă de performanță și, nota bene, nu mai există nici notă maximă.

- ♦ Este binecunoscut faptul că există rezerve uriașe în creierul uman care ar putea fi folosite în viitor. De ce nu am crede cu putere că un organism uman, corect hrănit, odihnit și bine antrenat ar putea produce performanțe intelectuale cu mult mai mari?

- ♦ Este destul de ușor să sesizăm situația contrară când hrana precară, stresul și mai ales lipsa de antrenament nu produc mai nimic, sau mai bine zis, produc foarte puțin. Aici, țara noastră este plină de exemple, din păcate.

♦ Este ușor de văzut, în structura lumii contemporane, popoare cu atitudini diferite, cu mentalități diferite, cu știința de a face mai calificată sau mai puțin calificată, cu muncă mai multă sau mai puțină. Urmează un mic exemplu: un tip asiatic ar avea o altă abordare în fața unei greutăți obișnuite decât cea a unui neaș de-al nostru care te-ar întâmpina cu „... lasă bre, că munca e pentru tractoare”.

Să mai rămânem puțin la „instrumente”: am putea perfecționa vechile instrumente, am putea simplifica sau schimba universul de lucru, sau l-am putea restructura, ori am putea căuta și studia universuri asemănătoare. Să dăm un exemplu: după ce s-a inventat mașina, la început am reparat-o, apoi am îmbunătățit-o, în trepte, în etape diferite, încât aproape că nici nu mai seamănă cu invenția inițială; i-am schimbat datele inițiale, am mutat-o din mediul terestru în alte medii: apă, aer, a ieșit chiar în cosmos, i s-au schimbat chiar principiile fundamentale de funcționare, tot timpul complicând-o, dar probabil că cea mai mare transformare a ei încă nu s-a produs.

Un alt instrument care ne-ar putea îmbunătăți mult „inspirația” este evaluarea muncii individuale. Trebuie să recunoaștem că societățile umane cu cele mai înalte standarde de civilizație au și cele mai bune sisteme de evaluare a muncii individului. Culmea este că nici la nivelul teoriilor nu stăm bine aici: sistemul principal de evaluare este acela brutal și antagonic în care sunt puse față în față „oștile” și în final una dintre ele este anihilată complet. Atunci când comparăm doi oameni diferiți nu ar trebui să ne comportăm la fel ca atunci când comparăm doi cartofi diferiți. Omul performant ar trebui comparat tot timpul numai cu el însuși. Să sperăm că viitorul va beneficia de un astfel de instrument mult îmbunătățit.

Tot pentru a găsi mai ușor calea „inspirația” să mai punem în evidență o altă însușire a minții umane, și anume diversitatea pe o direcție. O facem cu un exemplu: să ne gândim la cât de multe instrumente a inventat omul pentru ca să realizeze banala operație de tăiere: la început a folosit piatra, apoi cuțitul, toporul, sabia, ghilotina, foarfecele, fierăstrăul, lama, bisturiul, dar și așa de tăiat mămăliga, se-cera, coasa, plugul și numeroase mașini de tăiat, tocat, care de care mai ingenioase. Câtă diversitate! Iată o idee: pentru ca să realizezi lucruri noi, s-ar putea să ai nevoie de instrumente noi. Uneori, culmea, este mai ușor de găsit un instrument nou.

Nu în cele din urmă, pentru atingerea scopurilor noastre cele mai nobile, trebuie să ne punem nădejdea în Dumnezeu. Cine mă poate contrazice când afirm că cele mai bune, mai umane și mai durabile lucrări pe care le-a făcut omul, le-a făcut și cu ajutorul

lui Dumnezeu? Albert Einstein afirma: „știința fără credință este șchioapă, iar credința fără știință este oarbă”. Sunt întrutotul de acord cu partea a doua a acestei afirmații, iar în ceea ce privește prima parte, cred că ar trebui actualizată, știința fără credință, astăzi, este cu adevărat bolnavă, iar diagnosticul este: știința fără credință este ne-bună de legat.